

se ga je ipak nekaj prišlo. I sam misli, da je nekaj več, ko drugi navadni ljudje, ki hodijo po tleh. Povsod hoče biti za stopinjo viši, nego drugi. Rad bi nosil zvonec pri vsaki priliki . . . Ne bom popisaval več Janezovega življenja, ker vem, da ste užé večkrat slišali, kako so tukaj na živem človeku kožo strojili, tam zopet živega skubili po glavi, ondi nekomu gledali, ni morda modre krvi. Dosti je, če rečem, da je bil Janez o taci priložnostih ves „rabiati“ in „rebell“. Nekega dne pa pride tudi on na vrsto, da so mu pogledali, ali je v njegovem drobu „vse tako, kakor bi moralo biti“. — Ne trdim, da je ta način vzgoje povsod enak, ali da ima povsod toliko vpliva in da vsi tako nesrečno končajo, kakor moj današnji gojenec. Ne; ni vse in povsod tako, ali Janez je bil tak. — Sevêda ne smemo sklepati z enega na vse, ali z „dela na celoto“, ker se lahko pripeti, da nam kedó očita, da ne znamo logike.

Sicer pa, če kedó trdi, da ni res tako, trdi napačno, ker sploh je ta način vzgojevanja (ne vem po kojem klasiki) najbolj razširjen. —

Knjiga Slovenska.

§. 11.

Kar nam zgodovino starih Slovanov najbolj temni, je to, da so se koj v začetku na svetovno pozorišče prikazali v toliko rodovih in s tako različnimi imeni, da človek naposled ne vé, kateremu narodu se imajo prištevati razni rodovi. Mnogim starim pisateljem so na pr. Suevi, Skiti, Sarmati, Tračani, Iliri kar naravnost Slovani, nekterim celó Huni in Avari!

Ločiti so najprej imena domača, ktera so imeli naši predniki sami med seboj, in tuja, ktera so jim dajali bližnji sosedje pa vnanji narodi; potlej imena občna, katerih se je poprijemal ves narod, in posebna, s kterimi so se klicali le posamni rodovi. Ker se pa Slovani nikdar niso prikazali kot edin narod, torej se o njihovem občenem naslovu v ožjem smislu ne more govoriti. V širjem pomenu so vendar nektera imena, ki jih sploh prilastujejo slovanskim rodovom in so torej nekako občna.

Anten je prvo tako ime, ki se je dajalo slovanskim plemenom na vzhodu, v južni Rusiji, krog Črnega morja, nekaj v Daciji in Meziji (l. 550—630), ktero pa občno ni postalo, kajti v VII. stoletju izgine iz zgodovine. — Ime to je tuje, navadno vzlasti grškim pisateljem. Eni mislijo, da Antes je iz gr. *άνθος*, *άνθροι* t. j. cvetoči, sloveči, slavni; drugi ménijo, da je iz slov. *atinŭ* (mas, vir, gigas), češ: „Antes, qui sunt eorum (Vinidarum) fortissimi“ (Jornandes). Spet drugi trdijo, naj se razlaguje iz vinda-venda (unda, voda) ter primerjajo Ante pa Vende, eni celó Benečane in Lužičane itd.

Venden — Vinden je drugo imé, ktero so našim prednikom med Jadro in Balthom do Črnega morja dajali tujci v raznih oblikah p. Venedi, Veneti, Winidae, Venethithae, Wenden, Winden itd., ktero je bilo skorej občno, a se je poznej prišlo posamnih slovanskih rodov tako, da le Nemci Srbom Lužičanom pa nam Slovencem še pravijo Wenden — Winden. — Kako naj se pojasnuje? Eni pravijo, da Heneti, Eneti, Veneti, Venedi, Venden, Vinden je isto ime. „Kar jih je dozdej spisovalo zgodovino ter v njej preiskovalo ljudstev izvir in njih nrave, vsi se vjemajo v tem, da Heneti, Veneti ali Venedi, Vindi, Vandali in Slaveni so isti narod ter enega in taistega izvirka (A. Bohorič v. Arct. Hor. 1584)“. Drugi ugibajo, da vinat je kelt. bel, svetel, in da se Sloveni tako imenujejo po beli barvi bodisi telesni, bodisi po nekdanji beli nošnji, ali po belih hramih in gradovih. Tretji kažejo, da so bili pastirji, pasoč po rodovitnih poljanah vzhodne

Evrope (R. Rössler), ali da so Winid — Wined mej seboj poprijaznjeni, nekaki pobratimi (Zeuss). Spet drugi hočejo, da Venti je ind. vanitās, vantās to kar arjās laudabiles (Hilferding); ali da je Vent vgt magnus, comp. vgtši (venči — vinči), toraj Venti ali Antes fortissimi; cf. Veleti iz velij magnus, rus. velet gigas; Wilzi sive Lutici a fortitudine (J. Perwolf); rus. Vjati, Vjatiči itd. In še drugi, da je skr. vand laudare z nosnikom: Vand, Vend, Vind najprej to, kar šumeti, potem govoriti, hvaliti (Arja), ter primerjajo slov. vaditi, ovaditi koga, svaditi se itd. — Tako se razlaguje tudi ime Germani iz kelt. clamor, strepitus, in Deutsche ne od Teuta ali Tuiska, ampak iz got. thiuda polk, ljud, ljudstvo, narod, in thiudisks, diutisks, deutsch t. j. ljudsko, narodsko (Grimm). — Venetke ali Benetke lat. Venetiae t. j. naselbina na vlažnemrodu, v melčinah ali lagunah (Šembera; cf. iz kor. ben Mikl. Fremdw. S. 6).

Srbi ali Serbi bilo je ime domače, pravi Šafařík, po katerem so klicali se predniki naši sami; ali tudi to je prišlo se poslej le posamnih rodov, na severu Sorbov ali Srbov v Lužicah, in na jugu Srbov ob Donavi do Balkana in do Jadre. — Jako različno se je pisalo nekdanje to ime in tako tudi tolmačilo na pr. Serbin t. j. Vend, voda — unda; Sirbi a serendo, Sporoi a σποράδην (cf. Suevi non sunt nati, sed seminati); Servi, Seruiani t. j. Sclavi, servi, sužnji itd. Šafařík lika ime iz srb ind. gens, natio, in Srbi so mu ljudje istega naroda, svojaki ali rojaki (cf. thiuda).

Iliri ali Ilirjani je tudi naslov, ki se je zlasti v mnogih latinskih in cerkvenih knjigah dajal našim prednikom (Eos sc. Cyrillum et Methodium tamquam Apostolos et Patronos Illyrica gens longe lateque ad extremos borealis orbis fines propagata agnoscit et veneratur cf. Vit. Sanct. Prop.). — Obračali so besedi pomen nekaj v lastnem smislu, nekaj v obnem po zemlji ilovnati. Nahaja se pa ime to pri pisateljih sedaj v verozakonskem oziru t. j. Vlasi, po zakonu vere pravoslavne; sedaj v narodoslovnem, sedaj v zemljepisnem na pr. po Napoleonu itd. V narodoslovnem služi nekterim v smislu najširjem p. Slavus, slavicus sive illyricus; drugim v širjem na pr. Jugoslovani (Bolgari, Srbi, Hrvatje i Slovenci); spet drugim v ožjem p. Hrvati i Slovenci, in — pravim jezikoslovcem sedaj v najožjem, češ, nekdanjim Ilirrom istiniti rodovinci se Albanci, Arnavti ali Škipetari, navzlic prvemu našemu pesniku, kateri poje:

Ilirsko me kliče
Latinic in Grék,
Slovensko me pravio
Domači vsi prék.

Dobrovčan, Kotóran
Primoric, Gorénc,
Pokopjan po starim
Se zove Slovinc.

§. 12.

Slovéni — Slovani je sedaj občno ali splošnje imenovanje našega naroda. Bilo je to ime posebnega plemena ali rodú, ki se je nahajal ob Ilmskem jezeru na Ruskem. Slovéni so bili jako množni nekdanje ob Donavi, kateri so mnogo opraviti imeli z omikanimi Grki, Rimljani in drugimi zahodnjimi narodi. K njim sta prišla Ciril in Metod, njihov jezik se je prvi pisal, postal je književni in to je staroslovénski jezik. Tedaj so Slovéni (Slovenci) najpred zasloveli, in tako je njihovo ime prešlo na ves narod le z nekterimi premembami. V knjigah iz raznih časov ima se tudi razno tolmačiti, sedaj v lastnem ali posebnem, sedaj v obnem pomenu.

Slovénje ali Slovani v obče smo sedaj Slovénci in Slovaki, Hrvatje in Srbi, Bolgari, Rusi, Poljaci, Čehi pa Srbi Lužičani.

Stara domača oblika temu imenu je Slovéninū, Slovéń, prid. slovenski. Po tujih, grško, latinsko in nemško vzobraženih pisateljih so razširjale se oblike Slavjanin, Slavjan, Slaven, prid. slavjanski, slavenski. V rusovske knjige so prišle po sv. pismu in po cer-

kvenih obrednih bukvah, ktere so sredi XVII. stoletja popravljali grško-slavenski knjižniki. Poprijeli so se teh oblik Rusje, Poljci, Srbi in deloma Hrvatje; Čehi dosledno pišejo Slovani, slovanski. Ker se v najstarejših domačih virnikih redoma nahaja v deblu o, vjemamo se zdaj skoro sploh, da pišemo Sloven, Slovjen, Slovjan, ne pa Slavjan, Slaven; v končnicah se pa še jako razlikujemo.

Da se ločimo v končnicah, izvira morebiti odtod, ker se staroslovensko pisme jat in ja pogostoma zaménuje celó v Glagolici in Cirilici, ter se v novejši latinski abecedi mnogotero nadomestuje, vzlasti v živih narečjih slovanskih. Izgovarjalo se je baje vže nekda bolj po vzhodu ja (bolg. ea, ia), po zahodu é (franc. *été*). Na primer bodi prejšnje hrvaško pisme é: Sloven-in-ien-jen-jan, Slaven-in-jan, slovinsko, sloviensko, slovjensko itd. Kako pa se razlaguje naše občno ime? Dokaj različno, da človek naposled ne vé, komu bi verjel!

Razlagovali so si je nekteri v lastnem pomenu, češ, Slavus — Slav bil je slavni voditelj našim pradedom; po staroindiški boginji Svaha, Svava, Slava (Kollár), v čegar smislu poje Prešern: „Nar več svetá otrokam sliši Slave“. — Nekteri v občnem pomenu češ, iz slava gloria so Slaveni — Slavjani gloriosi, a rebus praeclare gestis (Bohorič); drugi iz selo, seliti se, torej Seloveni, Selovani, Selovenci, in potem Sloveni, Slovenci (Linhart) itd. — Opet drugi iz sclavus, servus, suženj, saj se grški in latinski pisari: *σκλάβος*, *σθλάβος*, *σκληρηνός*, sclavus, sclavenus, sclaviniscus, sclavani, laški: schiavo, schiavone, francoski: esclave, esclavon, turšk: isklavun itd. Da se je to ime z zmerjanjem (Sklave iz Slave) spočelo med Nemci, to nekateri trdijo, kajti v 9. in 10. veku so Nemci tirali in pródali Slovence za težake celo v jutrove kraje. Preučeni med njimi se ponasajo s tem, da je ime naše iz gotovskega slavan t. j. molčati, vzlasti taki, katerim naša izpeljava besede Nemec iz nem mutus ni všečna (cf. ne-ni-jeti) Taki velijo, da je Nemec iz sanskrta in to iz besede namata lord, a master! Primeri Hungarorum Német, Nemetes, populus germanicus (Kopitar. Glag. Cloz. 77). — Nasprot psovki „Sclavus“ naj se pomni: Grkom in Rimljanom Sloveni niso bili sužnji; Gerk sužnja ne imenuje *σκλάβος* ampak *δούλος*, Latin ne sclavus ampak servus; da nima ne ta ne un besedi s čistim sl v začetku, malokdaj v sredi, kaže jezik sam; torej sta si ga strojila s k ali th (*θ*) vmes ter pisala: Sclavi-ini-eni-ani-inisci in Sthloveni-avi-avani, in odtod tudi laški: schiavo, franc. esclave.

Sedaj ste, kolikor se mi zdi, le še dve izpeljavi našega občnega imena v navadi. Prva kaže, da je Sloven — Slovenec iz slovo verbum t. j. beseda, govor, po katerem so se mej seboj umeli; nasprot Germanom, kateri so jim bili neumévni, kakor mutasti ali némi (Vodnik). To izpeljavo sta čislala tudi Dobrovski in Kopitar, in posebno podprl jo je Miklošič, kateri v „Radices linguae slovenicae veteris dialecti“ l. 1845 str. 10 k besedam vlühvü magus, vlühvovati artes magicas exercere, vlüsnaťi balbutire piše kratko pa krepko: „Huc refer vlahü, slavi enim homines latine loquentes vlahy (balbos), germanos plane némice (mutos), se ipsos slovénice (*λογίους*, distincta loquela praeditos) appellabant“. Nato je Metelko na pr. mirno dokazoval, da po zgodovini že je našim prednikom veliko bolj mar bilo za mir kot za slavo, da po jeziku jim vojska poméni exercitus krdelo vojščakov, bellum pa bran, kar spričuje, da so se le branili, in da se niso vojskovali za slavo. Lahko si je pa misliti, da so le po besedi kakor druge tudi svoj narod imenovali: Latince so imenovali Vlahe, to pomeni pri njih, kar pri nas blebetavce, vlahvovati je pri njih blebetati, — Tevtone pa Nemce, to je mutce, nem poméni mutastega; kdor pa je njih jezik govoril, jim je bil Sloven ali Slovjan, to je z besedo, njim znano, obdarovan; slovo pomeni besedo, govor itd.

Druga izpeljava pa je krajevna. — „Cf. tamen Šaff. Starož. 6. 10 et 14.8.“ — pristavlja Miklošič v „Radices“ l. 1845. — Bivali so Slovenci nekdanj na Rusovskem, kjer je še sedaj Slowenské jezero, Slovečna (potok), Slovjensk, Slovinsk (mesto), Slovjani, Sluvon (vasi). Dežele, kjer je vladal nekdanj jezik slovenski, se zovejo Slowy, in po njih se glasi ime Slovanin, Slovenin, katero je tedaj krajno. Tako nekako pravi Šafařík v Starožitnostih, in je v neki dobi mislil i Dobrovski (Poljan po polju, Moravan po Moravi itd. in litv. sallawa ostrov, Šalawy staropruska krajina, vid. Jungmann). Sloveči J. Perwolf piše (Archiv VIII. 1884), da Slovenci — Slovinci imamo svoje ime od gradu ali mesta Slovno, češ, v baltijski Slaviji (Wendland, Vindland) je urbs et terra Slauna, Zlauene, Slawene, de Slavo, Slauensis, Zlawe, Złowe; v vztočnem Pomorju grad Schlawe, kateremu bližnji Kašubi ali Slovinci pravijo Slovno. V tej stari Kašubiji se imenuje villa Slouin, stagnum Slouuino, villa Zlouenkow. — V starem Novgorodu se mestu neki konec zove Slavno, Slavenskij konec, grajani se kličejo Slavljane. Prim. litv. salava brdo, ostrov, staroprus. pokrajina Šalavy — Schalauen. — Narodu prvotna oblika je Slovy, odtod Slovjane, Slověne, Slovinci, Slovinci, adj. slovenski, slovinski; Slovino, Slovinja, Slovenje. — Pomen slovanske besede „slov“ ni znan; prim. srb. Slovac gora in grad itd. —

Kar je Miklošič v „Radices linguae slovenicae veteris dialecti“ l. 1845 tako krepko podprl, to je pa v „Etymologisches Wörterbuch der slavischen sprachen“ l. 1886 str. 308 kratko podrl rekši: „Die bildung des wortes slověninŭ, slověn durch das suffix en ŭ deutet auf ein O N. (ortsnamen) als thema: die ableitung von slovo ist abzuweisen“. In to storí Miklošič v dobi, kedar sem jaz, vesel lepe izpeljave iz slovo (beseda, govor), učil in v tolažbo pisal vsem, kterim se milo dela po razlagi iz slava gloria, Slavjani — Slaveni gloriosi, inclyti, da je na zadnje vse eno, ker sloveti — sloviti in slaviti so iz korenike slu v glagolu sluti (nominari, clarum — inclytum esse), slujem — slovem, ki se vjema z gršk. *σλῆω* in lat. *cluo cliens — cluens, inclutus*. In če se tudi sklepamo v pravi in prvotni pisavi: Sloven — Slovan, Slovenec, slovenski, vender peti smemo, svésti si boljše prihodnosti, s pesnikom (Jarnikom):

„Slava bode spet slovela,
Ki Slovencam dá ime“.

V tem smislu je vžé l. 1835 v „Danicza Horv. Slavon. i Dalm. I. 17.“ pisal Ivan Mažuranić:

Odkuda ime Slavjan?

Slava li? il' mudro nareknuše někada slovo
Slavjana? pod sudcem još sada pravda stoji.
Slaven, ak' dična naděnuše slava pridavak,
Biti će; a Slovan, ako ga slovo zove.
Dajte z obinih ovaj izvadite, Slavjani, značaj:
Historici z slave, z mudroga slova drugi!

U č i l a.

(Spisal J. Lapajne.)

(Dalje.)

Učila nam tudi vsako ukoslovje priporoča, ko govori o induktivnem postopanju (metodi) pri pouku, ko priporoča vzglede, iz katerih naj se pravilo posnema, ko priporoča tipične vzglede, iz katerih naj se vcepijo otroku pojmi; n. pr. le tedaj